

Univerza
v Ljubljani
Medicinska
fakulteta

Vrazov trg 2
1000 Ljubljana, Slovenija
telefon: 01 54 37 702
faks: 01 54 37 701
dekanat@m.f.uni-lj.si

TIMSKO DELO

UČNO GRADIVO – NAVODILA ZA ŠTUDENTE DENTALNE MEDICINE ZA SEMINAR IN DELO V SKUPINAH

1. izdaja

Urednica: Davorina Petek

Avtorji: Davorina Petek, Ksenija Renner Sitar, Metka Moharić, Aleksander Stepanovič

Izdala: Katedra za družinsko medicino, Medicinska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Študijsko leto 2022/2023

Elektronska knjiga v Spletni učilnici Medicinske fakultete v Ljubljani

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI-ID 140402435](https://nuk.ub.uni-lj.si/COBISS.SI-ID/140402435)

ISBN 978-961-267-232-4 (PDF)

Januar 2023

KAZALO

NAMEN IN CILJI PREDMETA	4
VSEBINA PREDMETA	4
1. Predavanja	4
2. Vaje v skupinah 10-12 študentov	5
3. Klinične vaje	5
3.1 Vaje v URI Soča.....	5
3.2 Terenske vaje: v ambulanti dentalne medicine z mentorjem	5
OBVEZNOSTI ŠTUDENTA GLEDE SEMINARSKE NALOGE.....	6
PRIPRAVA SEMINARSKE NALOGE (eseja)	6
NAVODILA ZA PISANJE SEMINARSKE NALOGE.....	8
NAMEN IN CILJI DELA V SKUPINI	8
SEMINARJI.....	9
SEMINAR 1 PREDSTAVITEV DVEH PACIENTOV	9
SEMINAR 2 PREDSTAVITEV STROKOVNIH TEM IZ TIMSKEGA DELA.....	9
PREDLAGANA DODATNA LITERATURA.....	9
PRILOGA 1: PROTOKOL ZA OBRAVNAVO BOLNIKA V URI SOČA.....	10
PRILOGA 2 PROTOKOL ZA OBRAVNAVO BOLNIKA V AMBULANTI	11

PREDGOVOR K PRVI IZDAJI

Predmet Bolnik in zdravnik, timsko delo zajema zelo široko področje. Odnos med bolnikom in zdravnikom je eden od temeljev dobrega sodelovanja med njima. Predvsem pri bolnikih, ki imajo zaradi bolezni ali poškodb omejitve, se lahko pojavijo številne ovire, ki bolniku otežijo vsakdanje življenje, sporazumevanje, razumevanje sporočil, sledenje navodilom, ki jih daje zobozdravnik (težave z vidom, sluhom, gibali, koordinacijo...).

Timsko delo je izjemnega pomena prav pri kompleksnih bolnikih s številnimi potrebami, saj vsak član tima s svojimi kompetencami in strokovnim pristopom prispeva k celostni obravnavi bolnika. Za kakovostno delo pa je potrebno tudi dobro sodelovanje in spoštovanje med člani tima, definirani cilji in poznavanje posameznih zadolžitev.

Dobro vodenje je za uspešno delovanje tima zelo pomembno, prav tako kot sposobnost komunikacije in razreševanja konfliktov med člani tima. Pri tinskem delu se srečamo z nekaterimi posebnimi etičnimi dilemami, vedno pa je potrebno delovati za izboljševanje zdravja in dobrega počutja bolnika.

Pri predmetu bodo študenti dobili nekatera nujna znanja o tinskem delu. Prav tako pa je pomembno, da si izoblikujejo stališča o tem, da je timska obravnava v času vse bolj specializirano usmerjene medicine nujna in da se strokovnjaki med seboj morajo znati usklajevati in dogovarjati o postopkih v obravnavi bolnika.

Davorina Petek

Ksenija Renner Sitar

NAMEN IN CILJI PREDMETA

Namen predmeta je prepoznavanje celovite situacije bolnika, pomena odnosa in empatičnega pristopa ter pomena in možnosti, ki jih daje timski pristop k bolniku.

Cilji:

Pri predmetu študentu omogočimo, da:

- spozna načela celovitega pristopa k bolniku,
- spozna in razume bolnikovo doživljanje bolezni in omejitev
- se seznanja z načeli rehabilitacije kot ene od poti za preseganje omejitev
- spozna načine in značilnosti dela v timu
- razume prednosti in posebnosti dela v timu
- spozna, kakšno znanje in klinične veščine so potrebne za timsko oskrbo bolnikov,
- razume pomen in dileme delovanja v timih po načelih medicinske etike in profesionalizma,
- spozna učinkovito timsko obravnavo v medicini,
- je sposoben sporazumevanja v timih in reševanja konfliktnih situacij
- se zaveda procesa prilagajanja vlog v družini z bolnikom z omejitvami,
- ve, kateri so člani tima in kakšne so njihove okvirne kompetence,

VSEBINA PREDMETA

Predmet poteka v sodelovanju Katedre za družinsko medicino, Katedre za stomatološko protetiko in Katedre za fizikalno medicino in rehabilitacijo.

1. Predavanja

Predmet se začne s sklopom 10 predavanj za celotni letnik, kjer so predstavljena teoretična izhodišča timskega dela in vloge najpogostejših članov tima za celotno oskrbo pacienta.

Teme predavanj so naslednje:

- Uvod v predmet, potek, obveznosti (1 ura)
- Celostni pristop v obravnavi pacienta, značilnosti timske obravnave (1 ura)
- Osnove timske obravnave pacienta v dentalni medicini (prednosti timskega dela, vrste timov, kompetence, v bolnika usmerjen timski pristop) 1 ura
- Vodenje tima, odločanje v timu, komunikacija in reševanje konfliktov v timu 1 ura
- Timski pristop v zdravstveni negi (dipl. zdrav) 1 ura
- Bolnik in njegova družina kot člani tima v dentalni medicini (psiholog) 1 ura
- Timski pristop v rehabilitaciji 1 ura
- Sporazumevanje z bolniki z govornimi motnjami, duševnimi motnjami ali drugo invalidnostjo (slepota, gibalne motnje,...) - vloga logopeda 1 ura
- Sporazumevanje z bolniki oz. s tujci, ki govorijo le materni jezik (profesionalni tolmač) 1 ura
- Zdravje ustne votline 1 ura

2. Vaje v skupinah 10-12 študentov

Vaje so namenjene spoznavanju značilnosti timskega dela. Vaje obsegajo

- timski pristop k reševanju problema
- pregled kompetenc najpogostejših članov tima,
- analizo timskega sestanka
- reševanje kliničnih primerov s pomočjo timske obravnave
- razpravi o značilnostih dobrega voditelja, ovirah in premagovanju le teh za vodenje
- etične dileme v dentalni medicini

Od študentov se pričakuje aktivno sodelovanje, posebne priprave pa niso potrebne.

3. Klinične vaje

3.1 Vaje v URI Soča

Klinične vaje obsegajo delo na različnih oddelkih v URI Soča in terensko delo v obliki hišnega obiska z mentorjem družinske medicine. S tem imajo študenti možnost spoznati timski pristop na primarnem in terciarnem nivoju.

Študenti so razporejeni na različne oddelke URI Soča, kjer se vključujejo v oskrbo bolnikov z različnimi aktivnostmi. Za študente dentalne medicine so posebej primerni oddelki pacientov z nevrološkimi okvarami: po kapi, MS, Parkinsonova bolezen, po poškodbi glave.

Prvi dan vaj se študentje zberejo pred sprejemno pisarno v stavbi Vijolica. Študentje počakajo na vodjo vaj oziroma drugega zdravstvenega delavca, pri katerem se bodo odvijale vaje.

Prejeli bodo ključek od garderobne omarice.

Natančna navodila za vaje v URI Soča so napisana v Navodilih za vaje v URI Soča. V sklopu teh vaj se študent pogovori z enim od bolnikov. Zanj bo od tutorja skupine dobil obvestilo na katerem oddelku se nahaja. O tem bolniku bo napisal poročilo.

Študent/ka izdela **dnevnik dela na vajah** (največ ena stran A4 formata), v katerem po točkah predstavi delo, ki ga je opravil med vajami. Dnevnik dela v pisni obliki odda skupaj s seminarjem v spletno učilnico in na predpisan elektronski naslov.

3.2 Terenske vaje: v ambulanti dentalne medicine z mentorjem

Za obisk ambulante se bo študent dogovoril z enim od mentorjev dentalne medicine iz seznama mentorjev po celi Sloveniji (lahko s tistim, pri katerem je bil na poletni praksi). Tam bo izbral enega od pacientov, ki bodo prišli na zdravljenje zob in se pogovoril z njim in o njem z drugimi člani tima. Študent izbere mentorja v bližini svojega domačega kraja.

Študenti, ki so iz Ljubljane, si lahko izberejo mentorja v Ljubljani, lahko pa tudi izven Ljubljane. Študenti, ki niso iz Ljubljane, naj raje ne izbirajo mentorjev v Ljubljani. Obisk v ambulanti mora študent opraviti pred predstavitvijo seminarja (lahko že pred vajami na URI Soča), da lahko pravočasno pripravi seminar.

Pogovoriti se mora z NAJMANJ Z DVEMA članoma širšega tima. V širši tim prištevamo vsaj: osebnega zobozdravnika, ambulantno medicinsko sestro, tehnika, svojce, osebnega družinskega zdravnika....

Za ta obisk v ambulanti v spletni učilnici za predmet Timsko delo »Evidenčni list za ambulanto«, ki ga študent izpolni. Evidenčni list mu podpiše mentor v ambulanti, študent ga odda asistentu na predstavitvi seminarja.

S spletne učilnice si vsak študent natisne omenjeni »Evidenčni list« pred opravljanjem ambulantnih vaj.

OBVEZNOSTI ŠTUDENTA GLEDE SEMINARSKE NALOGE

Študent ob praktičnem delu in pogovorih z bolnikoma pripravi seminar/esej o celoviti obravnavi dveh bolnikov. Enega bolnika mu bodo določili na vajah URI Soča, drugega bolnika pa si bo izbral v zobni ambulanti.

Seminarska naloga naj vsebuje predstavitvi obeh bolnikov. Obsega naj 2 do največ 3 tipkane strani (Times New Roman, velikost črk 12, razmik 1,15; standardni robovi). V nalogi študent predstavi, kako bolnik in njegova družina doživljajo omejitve, kako jih premagujejo in širši bolezenski kontekst – celostni pristop. Kritično mora presoditi ovire oz. omejitve, s katerimi se srečuje bolnik in/ali bolnikova družina ter predlagati možnosti za nadaljnjo obravnavo in spremljanje. Razvidna naj bo vloga posameznih članov širšega tima, ki obravnava bolnika (tako bolnika na URI Soča kot bolnika s hišnega obiska) ter kako poteka sodelovanje med posameznimi člani tima. V seminarju **študent še posebej izpostavi svoje doživljanje** analize bolnikovega stanja v smislu reflektivnega učenja **in sintezo svoje izkušnje**. Ocenjuje se ustrezna pisna predstavitev bolnikov, ki odraža izpolnjevanje ciljev predmeta ter ustna predstavitev na seminarju.

Seminar mora študent poslati pravočasno (najkasneje en dan pred predstavitvijo seminarja na URI Soča) v spletno učilnico.

Za predstavitev pa se študenti v skupini PO LASTNI PRESOJI razdelijo v dve do tri manjše skupine (po 4-6 študentov) in naredijo SKUPNO predstavitev ene podskupine pacientov (iz URI Soča ali iz ambulante) kjer analitično prikažejo, s kakšnimi bolniki so imeli opravka po točkah v poglavju 6.5. in kakšne zaključke lahko potegnejo iz prikaza svojih primerov.

PRIPRAVA SEMINARSKE NALOGE (eseja)

Ob delu z bolniki, pogovorih z njimi in pripravi seminarja mora študent upoštevati nekatera osnovna načela, pomembna za oblikovanje dobrega odnosa bolnik – zdravnik. Osnova vsega je aktivno poslušanje, empatija, razumevanje in upoštevanje bolnikovih predstav, pogledov in potreb, brez vsiljevanja svojih razmišljanj, brez nestrpnosti. Bolnika v pogovoru ne smemo privedi v nelagodno položaj. V ospredju morajo biti potrebe bolnika, ne potrebe in želje študenta.

Pri tem študent upošteva različne elemente zdravljenja, rehabilitacije, nege in oskrbe bolnika:

- prispevanje, sodelovanje, vključevanje,
- partnerstvo z bolnikom in osredotočenost k bolniku,
- deljena moč in odgovornost,
- osveščena izbira in skupno sprejemanje odločitev,
- zaupanje bolnika,
- avtonomija posameznika,
- zadovoljstvo bolnika,
- vloga svojcev,
- zadovoljstvo zaposlenih v timu, ki dela z bolnikom,
- izgorelost zdravstvenih delavcev,
- izgorelost negovalcev.

Študent mora pri delu z bolnikom ugotoviti:

- zdravstvene probleme bolnika,
- funkcionalno stanje bolnika,
- psihosocialno stanje bolnika,
- pričakovanja in morebitne bojazni bolnika,
- vlogo bolnikovih svojcev,
- vlogo zdravstvenega osebja, ki dela z bolnikom.

Študentu je pri njegovem delu z bolnikom v pomoč protokol, ki je v prilogi in je podlaga za pripravo seminarske naloge.

NAVODILA ZA PISANJE SEMINARSKE NALOGE

Poročilo o obravnavi dveh bolnikov naj vsebuje naslednje dele:

1. opis stanja in obravnave vsakega bolnika posebej po priloženem protokolu (funkcionalno stanje, duševno stanje)
2. bolnikovo doživljanje bolezni in omejitev, ki mu jih bolezen/poškodba prinaša
3. bolnikovo doživljanje omejitev, ki jih ima zaradi bolezni ali poškodbe
4. potrebe po prilagoditvi okolice bolnikovi funkcionalni manjši zmožnosti
5. socialno mrežo bolnika in vpliv bolezni na družino
6. vlogo zdravstvenega tima v oskrbi bolnika
7. načrt nadaljnje obravnave ali spremljanja bolnika
8. sintezo svoje izkušnje s terenskih vaj in povzetek tega, kar ste se naučili (refleksijo)

Za predstavitev pacienta iz zobne ambulante naj smiselno upošteva navodila. Poudari naj celostno obravnavo bolnika in timski pristop

NAMEN IN CILJI DELA V SKUPINI

Namen dela v skupini je spoznati pomen in značilnosti timskega dela v medicini, vrednotiti in upoštevati kompetence in prispevek vseh članov tima.

Cilji dela v skupini:

- Ugotoviti pomen timskega dela v luči lastnega znanja in izkušenj
- Spoznati različne člane tima in njihove kompetence
- Ugotoviti, kaj je potrebno za dobro sodelovanje v timu
- Spoznati potek in pomen timskega sestanka
- Naučiti se komunicirati s člani tima za doseganje soglasja pri ciljnih timske obravnave

Potek dela v skupini

Študenti so razporejeni v skupine po 10-12 glede na urnik vaj. Delo v skupini traja 2x4 šolske ure. Študenti ne potrebujejo posebnih priprav, pričakujemo pa aktivno sodelovanje, izražanje mnenj in izkušenj. Med potekom dela v skupini se študenti občasno razdelijo še v manjše skupine po 3-4 in določijo med seboj vodjo, ki bo vodil razgovor in poročevalca za plenarno predstavitev zaključkov dela v skupini.

V prvem delu vaj študenti ugotavljajo, kdo so člani tima in kakšne so njihove kompetence. Pri tem se opirajo na vaje v URI Soča, kjer imajo priložnost videti različne strokovnjake, ter na izkušnjo v ambulanti, kjer se imajo priložnost pogovoriti tudi z nekaterimi člani tima na primarnem nivoju. Študenti naj tudi razmišljajo o pomenu timskega dela in o dosedanjih izkušnjah s timskim delom. Nato dobijo nalogo, ki jo rešijo v mali skupini.

Nato si ogledajo video posnetek timskega sestanka in ga analizirajo glede na cilje in posamezne člane tima.

V drugem delu vaj razmišljajo o načinu vodenja tima, lastnostih voditelja in ev. ovirah za prevzem vodenja. Nato analizirajo etične dileme v predstavljeni vinjeti ali glede na lastne izkušnje iz zobne ambulante.

Na koncu na podlagi izkušenj iz dela na oddelkih analizirajo klinične primere pacientov z nevrološko okvaro, (oz z zdravstvenim problemom, ki so ga videli na oddelku), ki potrebujejo timski pristop.

SEMINARJI

SEMINAR 1 PREDSTAVITEV DVEH PACIENTOV

Skupina 4-6 študentov pripravi skupno predstavitev, h kateri vsi člani skupine doprinesejo svoje izkušnje iz pogovora s pacientom v URI Soča ali pa v ambulanti. Skupina pripravi ppt predstavitev, v kateri sodelujejo vsi člani. Vse male skupine se dogovorijo, katero vrsto pacienta bodo predstavili (iz URI Soča ali z ambulante). Seminar 1 je organiziran v malih skupinah.

SEMINAR 2 PREDSTAVITEV STROKOVNIH TEM IZ TIMSKEGA DELA

Na tem seminarju za veliko skupino študenti aktivno sodelujejo pri pogovoru, iskanju rešitev, podajanju mnenja o številnih temah in dilemah, ki lahko nastajajo pri delu zdravnika dentalne medicine.

PREDLAGANA DODATNA LITERATURA

1. Schot E, Tummers L, Noordegraaf M. Working on working together. A systematic review on how healthcare professionals contribute to interprofessional collaboration. *J Interprof Care*. 2020; 34:332-342.
2. Petek D, Švab I. Sporazumevanje v družinski medicini : priročnik. Ljubljana: Katedra za družinsko medicino Medicinske fakultete, 2016.
3. Erjavec T, Karan K, ur. Rehabilitacijska zdravstvena nega. URI-Soča, Ljubljana 2014.
4. Cedilnik Gorup E (ur.), Rotar-Pavlič D (ur.). Vodenje v družinski medicini : učno gradivo za 38. učne delavnice za mentorje v družinski medicini. Ljubljana: Združenje zdravnikov družinske medicine pri SZD, 2021.
5. Mitchell MA. Assessing Patient Decision-Making Capacity: It's About the Thought Process. *J Emerg Nurs*. 2015;41307-12. doi: 10.1016/j.jen.2014.10.014.
6. Deeb GR, Braun S, Carrico C, Kinser P, Laskin D, Golob Deeb J. Burnout, depression and suicidal ideation in dental and dental hygiene students. *Eur J Dent Educ*. 2018;22:e70-e74. doi: 10.1111/eje.12259.
7. Basson RA. Management and Prevention of Burnout in the Dental Practitioner. *Dentistry* 2012, 3:2. DOI: 10.4172/2161-1122.1000168.

8. POLICY RESEARCH REPORT ADEA Policy Research Series. Issue 5, February 2022.
Oral Health Care and Primary Health Care: Stronger Together in Recognizing and Managing Diabetes.

PRILOGA 1: PROTOKOL ZA OBRAVNAVO BOLNIKA V URI SOČA

Bolnikova perspektiva in perspektiva družine – elementi pogovora z bolnikom, na podlagi katerih študent pripravi esej – seminar.

A/ Cilj:

- izvedeti čim več o bolnikovih težavah,
- spoznati bolnikovo doživljanje njegove bolezni in omejitev,
- vzpostaviti primeren odnos
- spoznati pristope različnih zdravstvenih poklicev in timski pristop.

B/ Metoda:

- strukturiran intervju,
- opazovanje (neverbalna komunikacija, vedenje).

C/ Teme vprašanj:

- vzrok prihoda v URI Soča,
- cilj rehabilitacije v URI Soča,
- prilagajanje domačega okolja omejitvam,
- vzdrževanje stanja v domačem okolju,
- telesne težave (lastna prepričanja, zdravnikova pojasnila),
- spoprijemanje s težavami (telesnimi in psihičnimi),
- doživljanje bolnika,
- odnos s svojci in vloga družine,
- vloga članov tima, ki sodeluje pri rehabilitaciji.

Č/ Študentove dileme o poteku in izidu intervjuja:

- kako zadovoljen sem s seboj,
- koliko sem zadovoljil bolnikova pričakovanja,
- kje sem imel težave,
- na kaj sem pozabil.

Pogovor o doživljanju bolezenskih težav in zdravljenju je odvisen od osebnosti (značaj, kognitivne, emocionalne, socialne kompetence), socialne mreže - opore, socialno-ekonomskega statusa bolnika, seveda od narave bolezni (težavnost, trajanje, tip terapije) in obsega/stopnje izgube. Tu v grobem ločimo dve kategoriji bolezni:

- obvladljiva, začasna, ozdravljiva,
- kronična.

PRILOGA 2 PROTOKOL ZA OBRAVNAVO BOLNIKA V AMBULANTI

Protokol pogovora ne pomeni, da se ga v pogovoru držite po vrstnem redu točk »kot pijanec plota«, ampak poskrbite, da boste iz pogovora človek s človekom pridobili vse ustrezne podatke, da boste lahko empatično doživeli bolnika. V pogovor smiselno vključite tudi usmeritve, opisane v protokolu za obravnavo bolnika v URI Soča.

Z bolnikom se pogovorite o njegovih težavah v zvezi z zobmi in kako to vpliva na počutje. Vprašate ga, kakšno je v splošnem njegovo zdravstveno stanje. Prvo vprašanje je otvoritveno, ne greste v podrobnosti.

1. Telesno počutje

Vprašate ga po telesnih težavah, ne greste v medicinske podrobnosti, ampak poizvedite, kako bolezni vplivajo na njegovo življenje. Poizvedite, v katerih primerih ali situacijah ga bolezen omejuje.

2. Duševno počutje

Vprašate ga po tem, kako zdravje zob oz. ustne votline vpliva na razpoloženje.

3. Funkcionalno stanje bolnika

Ocenite, kako je splošno stanje pacienta glede na vse težave, tudi na zdravje zob oz. ustne votline.

4. Potreba po zdravstveni pomoči

Pogovorite se, s katerimi člani zobozdravstvenega tima sodeluje, kdo mu pomaga (in kako je zadovoljen (kakšen odnos ima z njimi)).

5. Poizvedite, kako ga podpira družina

6. Poizvedite, kaj pogreša, da bi lažje obvladoval bolezen.

Pogovor z bolnikovimi svojci, če so prisotni

1. Pogovorite se o pacientu, kako mu nudijo pomoč, kako so pri tem organizirani in kakšno pomoč potrebuje.
2. Poizvedite, kaj svojci opažajo v bolnikovem stanju, počutju in doživljanju bolezni.
3. Vprašajte, kaj so po mišljenju svojcev največje težave pacienta in kako bi se jih lahko olajšalo ali razrešilo.

Pogovor z zdravnikom, medicinsko sestro, drugim medicinskim osebjem

1. Povprašajte o njihovem mnenju o pacientu kako doživlja in shaja s svojimi težavami, kakšne so težave pri zdravstveni oskrbi, kako bolnik sodeluje pri svojem zdravljenju.
2. Vprašajte za področja, kjer pomoč dobro deluje in pomanjkljivosti v oskrbi.

3. Vprašajte, kakšen odnos imajo z bolnikom (bolnik se jim zdi zadovoljen, ima nerealna pričakovanja, je pasiven...).

Na koncu naredite načrt celostne oskrbe, ki bo vključeval zdravstveno osebje in laično pomoč. (če je potrebna) Načrt naj bo narejen okrog centralnega zobozdravstvenega problema bolnika, ki ga ugotovite na podlagi razgovora z vsemi bolnikovimi partnerji v oskrbi.

Refleksija

1. Kakšna je bila vaša SUBJEKTIVNA IZKUŠNJA na analizo bolnikovega stanja? Kaj ste se naučili? Kakšen je bil vaš čustveni odziv? Kateri sistemski faktorji so vplivali na nastanek/rešitev problema?